

OP SAFARI MET HET BARTH-MISSET FONDS

Verslag najaarsexcursie

Op vrijdag 29 november 2019 vond de jaarlijkse najaarsexcursie van het Barth-Misset Fonds plaats. Op het programma stonden onder meer een bezoek aan educatieboerderij Walnoot & Wilg en een rondetafelgesprek in Oirschot. De dag was behalve een excursie ook een afsluiting van het jaarthema transport en een introductie op het nieuwe BMF-thema: het maakbare dier. Hieronder een verslag.

Inhoud

Interviews met vertegenwoordigers van door het BMF gesteunde projecten	1
Onderzoek kweekvlees en LifeStyle Eggs	2
Best Practices veetransport.....	3
Mobiel slachten.....	4
Gelukkige varkens op educatieboerderij Walnoot & Wilg	5
Nieuw jaarthema BMF: Het maakbare dier	5
Rondetafelgesprek over het Maakbare dier o.l.v. Marjan Slob	6
Qoutes uit het rondetafelgesprek	8

Interviews met vertegenwoordigers van door het BMF gesteunde projecten

Na een verder regenachtige week hebben we geluk met het weer: fris, droog en zonnig. Op het station van Breukelen staat even voor negenen een bus klaar en niet lang daarna komen de eerste gasten de stationstrappen af of parkeren hun auto op de aangrenzende parkeerplaats om over te stappen in de BMF-bus. Van een aantal aanmelders is bekend dat ze op eigen gelegenheid naar Oirschot reizen en zo komt het dat we om half 10 met pakweg 25 gasten wegrijden uit Breukelen. De busmaatschappij heeft voor verse koffie en thee gezorgd, het BMF trakteert op de koeken erbij.

Enmaal op de snelweg neemt Marjan Slob, filosoof en publicist en dagvoorzitter van de excursie, het woord. Na een welkomstwoord en bespreking van het dagprogramma vraagt ze achtereenvolgens drie duo's naar voren te komen en plaats te nemen op de voorste stoelen, zodat zij zich door haar kunnen laten interviewen.

Onderzoek kweekvlees en LifeStyle Eggs

Het eerste koppel bestaat uit Cor van der Weele en Roland Bronnenberg. Beiden zijn met steun van het BMF bezig met een onderzoek.

Pluimveearts Bronnenberg, één van de oprichters van LifeStyle Eggs, gaat na of een doorgroeistal voor leghennen – dus een stal waarin opfok- en legperiode zijn geïntegreerd – welzijnswinst oplevert voor de hennen en waaruit die winst dan bestaat.

Filosoof Van der Weele, verbonden aan de WUR, gaat na of boeren en andere stakeholders uit de vleesketen eventueel een rol zouden kunnen hebben bij de productie van kweekvlees en wat die rol dan zou kunnen zijn. Gevraagd wat haar motiveerde om juist deze vraag te onderzoeken, antwoordt Van der Weele dat we vanaf de jaren 70 alleen maar meer vlees zijn gaan eten en dat alternatieven zoals peulvruchten daar geen verandering in brachten. Misschien dat kweekvlees de gewenste verandering – minder vleesconsumptie - wel kan inzetten. Uit onderzoek weet ze dat consumenten positief staan tegenover kweekvlees, zeker als daar geen dieren voor te hoeven worden gedood en het op kleine schaal gemaakt wordt. Echter in het huidige scenario wordt onderzoek naar kweekvleesproductie vooral privaat gefinancierd en willen grote bedrijven het voortouw nemen in de productie. Boeren zien kweekvlees veelal als een bedreiging voor hun bestaan. Van der Weele onderzoekt daarom of er scenario's denkbaar zijn waarin productie plaatsvindt op boerderijen – scenario's die uiteraard aantrekkelijk zijn voor de boeren zelf. Een eerste ronde gesprekken met focusgroepen leverde twee extremen op: boeren die er niets in zien en boeren die zeer enthousiast over zijn. In een tweede ronde zal in een bijeenkomst met diverse partijen onderzocht worden welke biotechnologische en economische randvoorwaarden aan de orde zijn voor de boeren die positief zijn.

Bronnenberg, al twintig jaar werkzaam in de pluimveesector, vertelde het ei niet alleen te beschouwen als behuizing voor nieuw leven, maar ook als een goed product om de wereldbevolking mee te voeden. In de legsector is echter het nodige aan de hand en qua dierenwelzijn zijn er vele verbeteringen denkbaar en wenselijk. Een wereldwijd gegroeide praktijk is dat fokhennen in zeventien weken worden klaargestoomd voor de leg en dan van de fok- naar de legstal worden vervoerd. Dit vervoer, het vangen dat eraan voorafgaat en het wennen aan een nieuwe stal zijn grote stressfactoren voor de dieren. Al met al is de verplaatsing een knelpunt voor de hennen, maar ook bedrijfseconomisch een probleem, omdat de hennen qua hoedanigheid twee weken teruggaan in de tijd. Opfok en leg integreren in één bedrijf is mogelijk een oplossing hiervoor, zo is de redenering van Bronnenberg c.s.

Met zijn collega's heeft hij een haalbaarheidsstudie uitgevoerd en is hij op zoek gegaan naar een stal om een pilot uit te voeren. Met financiering van het BMF vergelijkt hij nu een koppel hennen uit de geïntegreerde stal met een groep hennen die wel getransporteerd is. Vergeleken wordt op zaken als lichaamsgewicht en welzijnsaspecten. De eerste tekenen wijzen erop dat de geïntegreerde stal bijdraagt aan dierenwelzijn.

Best Practices veetransport

Het tweede duo dat door Slob wordt uitgenodigd naar voren te komen bestaat uit Esther van Nieuwkerk, algemeen directeur van Vee & Logistiek Nederland (V&LN), en Madelaine Looijen, inspecteur bij Eyes on Animals (EoA). Beiden houden zich onder meer bezig met 'best practices'.

Van Nieuwkerk vertelt dat V&LN guidelines, Europese richtlijnen voor een fatsoenlijke omgang met dieren tijdens transport, met steun van het BMF heeft vertaald naar het Nederlands. V&LN gaat de richtlijnen onder meer opnemen in het lesprogramma en zal zich ervoor inzetten dat kennis van de richtlijnen opgenomen wordt in het vakbekwaamheidsbewijs van de V&LN-leden – het gaat daarbij om ongeveer duizend transportbedrijven. Ze vindt kennis en kunde heel belangrijk, maar merkt op dat goede transportpraktijken ook sterk gebaat zouden zijn bij heldere en eenduidige regelgeving door Europa - die voorkomt concurrentie vanaf de onderkant.

Looijen vertelt kort iets over lopende EoA-projecten die door het BMF zijn gefinancierd: projecten rond transport van bokjes, hittestress en veetransport van 'restbiggen'. Ze benadrukt dat EoA geen activistische dierenwelzijnsgroep is, maar juist werkt vanuit transparantie en dialoog met de veehouderijsector en vanuit het uitgangspunt dat een respectvolle en open houding tot oplossingen leidt. Ze is van mening dat EoA werk doet dat eigenlijk door de NVWA gedaan zou moeten worden. Vaak wordt gezegd dat Nederland op het gebied van dierenwelzijn een koploper is, maar dat iets in de wet staat blijkt nog geen garantie voor een goede praktijk - ook in ons land doen zich de nodige misstanden voor. Dat ziet EoA ook in de BMF-projecten rond hitte en veetransport, bokjes en restbiggen. Op alle drie terreinen ziet EoA schendingen van de regelgeving en stelt de organisatie vast dat de NVWA veel te weinig handhaaft. Looijen sluit zich aan bij het gezichtspunt van Van Nieuwkerk dat gelijkwaardige handhaving in heel Europa van groot belang is. De Nederlandse politiek zou de NVWA ook meer tijd moeten gunnen een goede structuur neer te zetten, in plaats van die steeds te reorganiseren.

Ten slotte meldt Looijen dat EoA met financiële steun van het BMF en in samenwerking met het ministerie van LNV een internationale conferentie organiseert met de titel 'Fitness for Transport'.

Vertegenwoordigers uit de veetransportsector en dierenwelzijnsexperts zullen hier best practices met elkaar delen. De conferentie, met onder meer een presentatie van V&LN en een optreden van de Amerikaanse zoöloog Temple Grandin, wordt gehouden op 6 en 7 april 2020.

Mobiel slachten

Hans Fuchs van Bionext en Willy Derks van Kipster vormen het derde koppel dat door Slob geïnterviewd wordt. Beide organisaties zijn bezig met het opzetten van een mobiele slachtplaats – de eerste voor varkens, de tweede voor kippen – en hebben een voorwaardelijke toezegging voor financiële steun van het BMF.

Bionext heeft van het BMF al geld gekregen voor het opzetten van een crowd funding-actie, die ze uitgevoerd hebben onder de noemer 'tot het eind op het erf'. Fuchs vertelt dat zelfs mensen die kritisch staan tegenover de vleesindustrie, inclusief vegetariërs, grote sympathie hebben voor een mobiele slachtplek en daar (in omvang variërende) bedragen voor gestort hebben. Het plan is in het voorjaar bekroond tot 'beste idee van varkensland'. Hoewel het financieel en qua business plan een omvangrijke operatie blijkt, heeft hij er alle vertrouwen in dat de mobiele slachtplek voor varkens er gaat komen.

Ook voor kippen zal het veel stress schelen als ze niet hoeven te worden vervoerd voorafgaand aan de slacht, zegt Willy Derksen. De ontwikkeling van een mobiele slachtplek voor kippen bij Kipster is in een fase die vergelijkbaar is met die van de mobiele slachtplek voor varkens, stelt hij. Het mobiel slachten is technisch haalbaar, maar voor de start van het slachtproces, het verdoven, is nog geen goede oplossing gevonden. Meestal worden kippen verdoofd in een waterbad, maar de Dierenbescherming pleit bij pluimvee voor een diervriendelijker alternatief, bijv. meerfase CO² verdoving. Ook daar zitten echter haken en ogen aan. Kipster onderzoekt nu de voor- en nadelen van slow atmospheric pressure.

Voor de noodzaak de karkassen te koelen vóór die vervoerd mogen worden is ook nog geen oplossing gevonden. De vragen rond verdoven en koelen moeten, om verder te kunnen, eerst bevredigend beantwoord zijn. Op verzoek van Slob licht Derks toe wat precies de Zweedse methode behelst die Kipster toepast bij het vangen van kippen. Die komt erop neer dat kippen één voor één opgepakt en rechtstandig in een krat gezet worden, in plaats van bij hun poten gepakt, op de kop en met drie tegelijk in een krat geduwd te worden. De Zweedse methode is weliswaar duurder, want kost meer tijd, maar is ook diervriendelijker, omdat die tot aanzienlijk minder stress leidt en niet de gebruikelijke botbreuken en pijn als gevolg heeft.

Gelukkige varkens op educatieboerderij Walnoot & Wilg

Rond elfen arriveert de bus bij educatieboerderij Walnoot & Wilg in Oirschot, gelegen in het fraaie Brabantse platteland, waar Kees Scheepens, varkensdierenarts en biologisch varkens- en rundveehouder, Duke of Berkshire-varkens houdt. Ook heeft Kees in nabijgelegen Brabantse natuurgebieden Duke of Angus-runderen rondlopen, die daar voor natuurbegrazing zorgen.

We worden hartelijk ontvangen met koffie op het erf en krijgen, als alle gasten er zijn, een rondleiding over het boerderijterrein. Scheepens, die na de uitbraak van varkenspest in de jaren 90, besloten heeft zich de rest van zijn werkzame leven te wijden aan de emancipatie van varkens, legt, staand op een krat, uit hoe hij zijn varkens met behulp van een beloningssysteem geleerd heeft het 'varkenstoilet' te gebruiken, wat impliceert dat ze niet plassen en poepen op dezelfde plek. Hierdoor komt er geen ammoniak vrij, wat grote milieuvoordelen heeft en bovendien stank voorkomt. Hij nodigt alle bezoekers uit een kistje te vullen met groente, fruit, noten en aardappelen. Deze, vanwege hun voorbije houdbaarheidsdatum door Ekoplaza afgedankte producten, staan in grote hoeveelheden in de schuur en dienen de varkens tot voedsel. We lopen langs de weides en moddervlaktes achter de boerderij, waar de varkens in groepjes leven, fijn de ruimte hebben en kunnen rusten en schuilen in kleine 'varkenshotelletjes'. De Berkshire varkens – mooie, grijs, zwart en wit getekende dieren – zien er behoorlijk gelukkig uit en laten zich alle eten goed smaken.

Iets later dan gepland rijden we met bus en auto's naar het centrum van Oirschot, waar in De Beurs op het marktplein een lunch voor ons klaarstaat. Wie een tip voor of een vraag aan één van de in de bus geïnterviewde projecteigenaren heeft, kan de lunch daarvoor benutten. Het gezelschap bestaat inmiddels uit een kleine veertig mensen.

Nieuw jaarthema BMF: Het maakbare dier

Na de lunch houdt Bert van den Berg, bestuurslid van het BMF en tevens programmamanager veehouderij bij de Dierenbescherming, aan de hand van een power point vertoning een voordracht over het nieuwe jaarthema van het BMF: Het Maakbare Dier. Van den Berg zet uiteen hoe via fokkerij en lichamelijke ingrepen onder meer varkens, leghennen, melk- en vleeskoeien door de jaren heen ingrijpend werden toegerust voor en aangepast aan een steeds grootschaliger en steeds efficiëntere en productievere bedrijfsvoering en welke effecten dat heeft op hun welzijn. (De volledige ppt-presentatie van Van den Berg is, net als de startnotitie

over het BMF-jaartheme, te vinden op de homepage van het BMF: www.barthmissetstichting.nl). De startnotitie is ook te vinden onder: www.barthmissetstichting.nl/aanvraag.

Het Barth-Misset Fonds nodigt doeners en denkers van harte uit innovatieve en diervriendelijke alternatieven te ontwerpen voor de door Van den Berg besproken ingrepen bij dieren, voor zover die nu nog worden toegepast. In de periode 2020-2021 zal het fonds jaarlijks 150.000 euro beschikbaar stellen voor projecten rond diervriendelijke(r) alternatieven voor dergelijke ingrepen – dat wil zeggen: alternatieven die deze ingrepen verfijnen, verminderen of overbodig maken. Aanvragen die andere aspecten betreffen van dierenwelzijn in de intensieve veehouderij zijn uiteraard ook zeer welkom, maar bij gelijke geschiktheid zal het fonds de voorkeur geven aan projecten die onder het geldende thema vallen.

[Rondetafelgesprek over Het Maakbare dier o.l.v. Marjan Slob](#)

Na een korte pauze nemen vier door de BMF genodigde sprekers plaats aan de gesprekstafel van Marjan Slob. Naast Kees Scheepens zijn dat communicatiespecialist Olivier Wegloop van Kipster, veearts Vera Bavinck van Avivet en biologisch-dynamisch veehoudster Annette Harberink. Alle deelnemers stellen zichzelf voor aan de hand van een beeld dat hen trof, inspireerde of aan het denken zette.

Scheepens heeft voor een foto gekozen waarop te zien is hoe bij een biggetje de staart wordt gecoupeerd. Hoewel al sinds 1991 een verbod geldt op routinematig staart-couperen, is het nog altijd staande praktijk in Nederland. Scheepens noemt het schrijnend dat dit maar doorgaat en stelt dat het alleen maar gedaan wordt om dieren in te persen in een manier van houden waarvoor ze van nature niet geschikt zijn.

Olivier Wegloop, die zichzelf omschrijft als een 'zij-instromer in de agrarische sector', en daar 'van de ene in de andere verbazing valt', heeft een foto gekozen van een man uit de Congo met een jonge gorilla op de arm. De man werd op de wereldtentoonstelling van 1906 te kijk gesteld als een object. Iets dergelijks gebeurt tegenwoordig niet meer met mensen, maar met het dier op zijn arm gebeurt dat objectiveren nog wel, terwijl we inmiddels weten dat veel dieren sensitief en intelligent zijn, emoties kennen en pijn kunnen lijden. Wat is eigenlijk een dier, vroeg Wegloop zich af naar aanleiding van het door hem gekozen beeld. Is er op grond van hun eigenschappen wel zo'n duidelijke grens tussen mensen en dieren te trekken als we soms denken en vooral: wat geeft ons eigenlijk het recht met dieren om te gaan zoals we doen?

Vera Bavinck heeft een eigengemaakte foto meegenomen waarop een stal met kippen te zien is. Ze vormen een koppel broertjes van leghennen, haantjes die mogen doorgroeien tot veertien weken, in plaats van meteen na de geboorte gedood te worden, zoals te doen gebruikelijk

bij haantjes. Hoewel de hanen er op de foto redelijk goed uitzien en best wat ruimte lijken te hebben, is hun welzijnsniveau bedroevend, vertelt Vera. Bij een gang door de stal stelde ze vast dat veel hanen kale plekken hadden en dat ze elkaar tot bloedens toe pikken. Hoewel het een mooi idee is deze haantjes te laten doorleven, is de meerwaarde haar op deze manier niet duidelijk, stelt Bavinck. Ook goede bedoelingen hebben soms nare bijeffecten.

Annette Harberink ten slotte, heeft een foto gekozen van een kalf dat met een oormerk aan een drinkbak is vast blijven haken. Haar toelichting ligt in de lijn van het verhaal van Kees Scheepens. Terwijl de oren van koeien indicatief zijn voor de mate waarin ze wel- of geen onbehagen ervaren, moeten boeren er sinds 1996 binnen drie dagen na de geboorte oormerken in pluggen, waarbij ze gemakkelijk in pezen knippen. Bovendien bestaat het koe-oor uit weefsel dat gemakkelijk uitscheurt; dit is dan ook bij veel koeien het geval. Boeren die weigerachtig zijn – ofwel omdat ze de oormerken te laat inbrengen ofwel omdat zij ze überhaupt niet gebruiken – worden beboet en/of ontvangen minder overheidssteun. Voor Annette staat de oormerkpraktijk symbool voor het belangrijkste euvel van de veehouderij, namelijk dat die veel te grootschalig is. Een verkleining van de veestapel en wel zodanig dat boeren hun koeien en kalveren (her)kennen, zou hier helpen.

Na deze intro volgt een gesprek met het panel en de zaal onder leiding van dagvoorzitter Slob. Vragen die aan de orde komen zijn: hoe te denken over ingrepen, wat baart je zorgen, wat vind je nog acceptabel en wat niet meer, waar zit je hoop op verbetering? Onderaan dit verslag staan diverse quotes uit dit gesprek.

Als afsluiter van het programma wordt er nog even nagepraat en thee en koffie gedronken. Rond vieren stapt het grootste deel van het gezelschap weer in de bus. Onderweg krijgen de gasten nog een drankje met hapjes aangeboden en stelt Hans Fuchs van Bionext nog de vraag aan de orde wat de laatste inzichten over het verdoven van dieren zijn. Om 17.15 zijn we terug in Breukelen.

QUOTES UIT HET GESPREK OVER DE (vermeende) MAAKBAARHEID VAN DIEREN en de morele legitimiteit van FTSIEKE INGROPEN bij dieren.

Kees Scheepens: 'De enige ingreep die ik doe is het inbrengen van een oormerken bij mijn varkens en koeien. Het varkens-oor is minder gevoelig voor scheuren dan koeienoren. De oren van mijn runderen scheuren ook uit. Ik vind dat een drama en heb het er moeilijk mee. Als één van mijn koeien een kalf krijgt ben ik verplicht dat kalf binnen drie dagen van twee oormerken te voorzien. Dat doe ik niet, omdat de moeder zich met haar kind tijdelijk terugtrekt uit de kudde en zij een band ontwikkelen die gebaseerd is op geur en geluid. Ik wil niet interveniëren in dat proces en wacht met oormerken tot koe en kalf zich weer bij de kudde gevoegd hebben. Dus ben ik soms te laat. Dat heeft mij twee ferme boetes opgeleverd: één van 1500 en één van 2500 euro.'

Vera Bavinck: 'Sinds snavels niet meer weggebrand worden, hebben fokkers ingezet op tammere, ofwel slomere hennen. We willen geen agressieve hennen, maar liever ook geen zombies. Zo blijven we aan dieren morrelen. De leidende vraag daarbij is steeds: hoe moet een dier zijn om te kunnen functioneren in ons systeem? Terwijl we ons eens zouden moeten afvragen: hoe moeten we onze systemen inrichten om recht te doen aan dieren zoals ze van nature zijn.'

Kees Scheepens: 'Genetische bedrijven nemen het mij niet in dank af dat ik me uitspreek tegen het fokken van varkens die meer biggen werpen dan dat ze tepels hebben. Iedere big heeft een tepel nodig, zeker vlak na de geboorte. Biest – de eerste melk die gevormd wordt nadat het moederdier geworpen heeft – is essentieel voor onder meer immuniteitsontwikkeling, groei en hersenontwikkeling. Het is dus geen goed idee om de kinderschare van een varken op te moeten delen in groepjes.'

Annette Harberink: 'Ik vind het als veehouder belangrijk om te kijken hoe ik kwaliteit kan geven aan de relatie die ik heb met mijn dieren. Wat hebben dieren aan ons, is een vraag die we ons veel vaker en veel bewuster zouden moeten stellen. Als je goed en zorgvuldig met dieren omgaat, help je ze hun persoonlijkheid te ontwikkelen. Ik hecht daaraan. Ik wil in dit verband graag refereren aan het verhaal 'Le Petit Prince'. De hoofdpersoon uit dat boek maakt een vosje tam, maar wil dan weglopen. Dat vosje protesteert. Dat zegt: "Je bent een relatie met mij aangegaan en kunt je nu niet zomaar van mij afwenden." En zo is het. Als je een kalf bij haar moeder laat, komt er een zekere wildheid terug bij de koe. Voor

mij is dat geen reden om dat kalf dan dus maar bij de koe weg te halen. In relatie zijn met de dieren en recht doen aan hun natuurlijke leefwijze is soms opereren op een dunne, uitdagende lijn. Ik wil daarop bewegen. Voor mij verwijst de term 'maakbaarheid' daar ook naar. Het gaat er niet om hoe we dieren naar onze hand kunnen zetten; het gaat erom hoe we de relatie kunnen maken. Bij het beoordelen van de professionaliteit van een veehouder zou mee moeten tellen hoe groot diens hart is.'

Kees Scheepens: 'Ik spreek graag van 'veehoederij', in plaats van van 'veehouderij'. Het woord 'hoeden' drukt zorg uit. We moeten zorg hebben voor onze dieren. In de loop van eeuwen hebben we dieren gedomesticeerd, dat zou tot uitdijende empathie bij onszelf moeten leiden.'

Olivier Wegloop: 'Voor mij gaat het erom: welke kennis hebben we? Wat weten we van dieren? Dat is heel veel. Maar er is een groot gat met de praktijk. Ik zie overal enorme misstanden. Er wordt veel gefilosofeerd over dierenrechten, maar ik zou het graag wat vaker hebben over mensenplichten. Wat kunnen we als mensen doen om het lijden van dieren tegen te gaan? En hoe brengen we een boodschap over die veel mensen liever niet horen? We moeten het lijden van dieren volhardend onder de aandacht blijven brengen.'

Helga van Veen/Stichting Beter Leven Keurmerk: 'Inderdaad, er is veel kennis die in de praktijk genegeerd wordt. De intrinsieke waarde van dieren wordt verwaarloosd. Voor mij is de vraag: Hoe creëren we draagvlak bij de mensen die het moeten doen? Hoe maken we ruimte voor verandering in de sector?'

Olivier Wegloop: 'Ik pleit voor volstrekte transparantie. Haal het scherm weg tussen de burger en de industrie.'

Roland Bronnenberg/LifeStyle Eggs: 'De domesticatie van dieren is ooit begonnen vanuit een wederzijds belang. Die balans is inmiddels volledig verstoord. Wij mensen nemen veel en dieren krijgen weinig terug. Hoe hervinden we een moreel aanvaardbare balans?'

Mathee Kamp/Imagro: 'Transparantie lijkt mij belangrijk voor verandering. De schaalvergroting is ook een punt van zorg. De enorme aantallen staan empathie voor afzonderlijke dieren in de weg.'

Vivian Oerlich/Faculteit Diergeneeskunde, Universiteit Utrecht: 'Er is een verdeeldheid tussen de burger en de consument die we zijn. Als consument neem je soms beslissingen die je als burger afkeurt.'

Olivier Wegloop: 'De retail zou mensen daarom veel directer als burger moeten aanspreken.'

Annette Harberink: 'Tachtig procent van de melk wordt geëxporteerd. Het aantal dieren in Nederland is buitenproportioneel. De sector wordt daarbij zwaar gesubsidieerd.'

Pieter van Boheemen/Rathenau Instituut: 'Ik zou graag de vraag aan de orde stellen naar de plaats die technologie in dit hele verhaal heeft. In de maakbaarheidspraktijk die de veehouderij ondertussen is, is de balans behoorlijk verstoord geraakt. Welke plek heeft technologie daarin, als verstoorder van de balans, maar mogelijk ook als middel ter verbetering?'

Hoop

Annette Harberink: 'De verandering moet vooral bij dierhouders zelf vandaan komen. Zij zijn het best in staat steeds te kijken wat interventies voor het geheel betekenen.'

Vera Bavinck: 'Ik denk dat de productie van dierlijke eiwitten nog wel even doorgaat gezien de wereldvoedselvoorziening. Ik vestig mijn hoop op een aanhoudend pleidooi voor een diervriendelijker veehouderij. Dat is een veehouderij waarin het dier zich niet aan onze systemen hoeft aan te passen, maar waarin de veehouder zichzelf en de stallen veel sterker voegt naar de belangen van het dier.'

Olivier Wegloop: 'Een ander waarden- en normenstelsel. Respect voor leven is voor elk levend wezen van belang. Ik ben optimistisch gestemd: het gaat langzaam, maar er is verbetering gaande. Ik zie een toename van empathie.'

Kees Scheepens: 'De huidige dierhouderij is onderdeel van een Angelsaksisch model van economie. We moeten terug naar het Rijnlandse model en het daarbij horende waardenstelsel. De economische dwang is heel groot, maar we hebben een goed alternatief.'

Barth-Misset Fonds
4 december 2019